

Bakom stängda dörrar

David Alfvenhierta benar ut vad forskningen säger om våld i nära relationer och framhåller vikten av att luta sig mot fakta istället för gissningar och spekulationer. I dessa tider av social distansering och hemarbete är ämnet dessvärre extra aktuellt.

Till Karin.

Jag tillägnar den här artikeln min bortgångne redaktör Karin Noomi Karlsson. Under lång tid bad Karin mig att skriva artikeln då det var en viktig fråga för henne. Hon såg betydelsen av att belysa frågan utifrån vad hon i både sin gärning och person stod för. Etos – att förklara en viktig fråga med stor kunskap. Logos – att med logik och förnuftig vetenskap skapa reda i en fråga där debatten ofta saknar just förnuft. Patos – att våga möta frågan med hänsyn till vad människor känner kring våld i nära relationer, men allra mest med medkänsla för dem som drabbas av det. Min förhoppning är att Karins önskan om att bringa mer klarhet i frågan nu besannas.

– DA

Bakgrund

Våld i nära relationer är ett ämne som utmanar. På både individ- och samhällsnivå finns ett medvetet och uttalat motstånd mot användande av våld. På individnivå handlar det ofta om personlig moral, exempelvis utifrån det som redan i barnsben präntas in i oss om att inte slå den som är svagare. På samhällsnivå handlar det om lagstiftning och åtgärder som både preventivt och repressivt ska motverka våldsanvändande. Utifrån att biologiska män står för nästan all våldsbrottslighet i samhället, samtidigt som våldet huvudsakligen riktas mot andra män, finns det många som menar att det är ett könat problem som ur ett sådant synsätt innebär att generellt våldsanvändande ska ses som ett biologiskt manligt kodat problem.

Då våld i nära relationer avviker från det mer öppna våldet i samhället genom att det ofta sker inom ramen för heteronormativa parrelationer utmanar det mycket av samhällets grundvalar. Det kan handla om den normativa moralen att inte slå den som är svagare, eller om brottsbekämparens möjligheter att agera. Det kan också handla om att den vetenskapliga slutsatsen att våld huvudsakligen sker biologiska män emellan utmanas när våldformen faller utanför den ramen. Debatten kring frågan tenderar därutöver ofta att skifta fokus och exempelvis hamna i diskussioner om genusvetenskap eller andra sidospår.

I och med att våld i nära relationer väcker både känslor och vetenskapliga frågor så leder det även till att många missuppfattningar sprids. Exempel på missuppfattningar handlar ofta om skuldfrågan, om att våldet provoceras fram eller att en viss personlighetstyp är en faktor för att bli utsatt för våld inom en relation. Ett annat exempel,

eller ett ofta använt motargument mot att kvinnor skulle vara överrepresenterade bland de våldsutsatta, är att även män utsätts för våld av kvinnor. Syftet med den här artikeln är därför att lyfta fram de mest grundläggande kunskaperna som vetenskapen har utifrån forskning om våld i nära relationer och på så sätt ge mer sakligt grundade förutsättningar för en debatt som med stor sannolikhet kommer att fortsätta.

Definitionen av våld i nära relationer

Våld i nära relationer kan ske i olika former, men gemensamt för när det talas om sådant våld är att den som utsätts för våldet har en nära relation till våldsverkaren. Ofta finns således starka känslomässiga band mellan offer och våldsverkare, varför möjligheterna för den utsatta att göra såväl motstånd som att bryta upp försämras. Själva relationen innebär också att våldet oftast utövas i offrets eget hem, vilket i sin tur gör det svårare för samhället att uppmärksamma det. Något som också är typiskt för våld i nära relationer är att det ökar både i termer av frekvens och mängd allt eftersom relationen pågår.

Våld i nära relationer omfattar alla typer av våld mellan närstående. Våldet kan alltså ske i såväl samkönade relationer som olikkönade, mellan syskon och i andra former av familje- eller släktrelationer. Det innebär exempelvis att hedersvåld per definition alltid är våld i nära relation, utan att samma förhållande nödvändigtvis föreligger omvänt. Av utrymmesskäl tas dock inte hedersvåld upp i den här artikeln. Våld i nära relationer omfattar även våld som en närstående riktar mot barn. Det finns studier som visar att ungefär 10 procent av barnen i Sverige upplevt våld

"A Domestic Dispute in Tivoli", Bartolomeo Pinelli, 1807-08

i hemmet vid något tillfälle och att ungefär fem procent gjort det ofta. Våld mot barn är en omfattande fråga med ytterligare dynamiker än övrigt relationsvåld. Av den anledningen har därför sådant våld inte tagits med i den här artikeln utan berörs bara i förbifarten. Det är dock av betydelse att ha nyss presenterade siffror i åtanke när en förhåller sig till vuxna och våld i nära relationer.

Vad som hittills nämnts är de faktorer i relationen som måste vara uppfyllda för att våldet ska benämnas som våld i nära relationer. Definitionen rymmer även något som skulle kunna kallas för syfte med våldet. Det handlar då om att våldet mot den närstående ska utövas medvetet och i syfte att skada eller skrämja, men också om att lika medvetet tvinga fram eller hindra olika handlingar

eller beteenden hos den utsatta. Det kan beskrivas som att makt och kontroll är centralt för våld i nära relationer.

Definitioner av våld

Ofta associeras våld med användande av fysiskt våld, att någon slår, sparkar eller knuffar någon annan. Våld i nära relationer kan omfatta fysiskt våld, men i termer av våldsformer så talas det om ett stort antal former som inte motsvaras av vad exempelvis brottsbalken definierar som våld. De olika våldsformerna benämns i olika termer i olika sammanhang; även antalet varierar. Det gör att det kan vara svårt för den oinsatta att med enkelhet förhålla sig till vad som de facto är våld eller inte. För att möjliggöra en förståelse för den bredd av handlingar som faktiskt räknas som våld i nära relationer presenteras de oftast beskrivna våldsformerna nedan:

Fysiskt våld är alla former av oönskad fysisk beröring eller fysisk handling, vilken skadar eller orsakar fysisk smärta hos den utsatta.

Psykiskt våld är kränkningar med såväl ord som handlingar riktade mot den utsattas person, tillhörigheter eller människovärde. Det är också hot om fysiskt våld, hot om konsekvenser om den utsatta inte gör något våldsverkaren vill eller hot om att ta sitt eget liv. Psykiskt våld är också hot riktade mot den utsattas närstående eller husdjur, på samma sätt som att begränsa den utsattas rörelsefrihet.

Sexuellt våld är att bli tvingad att delta i, eller att se på, sexuella handlingar. Det är också handlingar som av den utsatta uppfattas som sexuellt kränkande.

Materiellt våld är aggressivitet som riktas mot materiella saker i eller utanför hemmet.

Latent våld beskrivs av många som den mest allvarliga våldformen då den ofta leder till kraftigt negativa konsekvenser för den utsattas psykiska mående och förmåga att agera fritt i vardagen. Det handlar om stark ilska och aggressivitet som visas i kroppshållning och kroppsuttryck. Det är ofta svårt att upptäcka av utomstående men innebär för den utsatta att den genom exempelvis bara en specifik blick från våldsverkaren kan uppleva rädsla eller hot om en våldsam konsekvens.

Ekonomiskt våld är att ta kontroll över den utsattas ekonomi eller materiella tillgångar i syfte att öka den utsattas isolering, utsatthet eller möjlighet att lämna relationen. Det är en våldsförform som innebär att den utsatta exempelvis får negativa konsekvenser över lång tid till följd av påtvingade ekonomiska skulder.

Försummelse är att medvetet felmedicinera den utsatta, att inte hjälpa den med dess hygien eller att lämna den utan tillsyn. Det är en våldsförform som främst riktas mot äldre eller personer med någon form av funktionsvariation.

Utöver de listade våldsförformerna kan även nämnas *isolerings*, att separera den utsatta från personer eller sociala vanor, men också *digitalt våld*, att exempelvis sprida den utsattas privata bilder på internet.

Gemensamt för samtliga våldsförformer är att om de ses som uttryck för våld så måste de också förstås i ett sammanhang. Som redan nämnts är fysiskt våld något begripligt tack vare att det är något som kan beläggas objektivet. De övriga listade våldsförformerna kräver dock för-

modligen åtminstone en grundläggande förståelse för hur människor fungerar utifrån både sociologiska och psykologiska faktorer, det för att med enkelhet också kunna förstå konsekvenserna av våldet.

Teoretiskt ramverk för förståelse av våld i nära relationer

För att förstå våld i nära relationer måste det tas hänsyn till flera faktorer och perspektiv. Ofta används sociologisk teori som belyser ojämna maktfördelning mellan de binära könen. Utifrån det anses våldet ha sitt ursprung ur en obalanserad könsmaktsordning. Såväl systemiska som relationella teorier har legat till grund för slutsatser om att avsaknad av jämvikt mellan parterna i relationen, i kombination med ett dysfunktionellt samspel, är de viktiga faktorerna för att våld ska få utrymme i en relation. Jämte dem finns kommunikativa teorier med fokus på nedsatt kommunikation och hantering av konflikter i relationen som viktiga faktorer. Därtill finns medicinska faktorer som ur ett biologiskt perspektiv kan förklara vissa våldsverkars benägenhet att använda våld. Hand i hand med det senast nämnda går det psykologiska perspektivet som lyfter fram individuella förklaringsmodeller för såväl vålds- som aggressionsproblem.

De olika teorierna, faktorerna utifrån teorierna samt vilka perspektiv de förstås utifrån ger till synes ett komplext teoretiskt ramverk. Det finns de som förespråkar utvalda delar av komponenterna; exempelvis förknippas frågan ofta med genusvetenskapliga ställningstaganden utifrån könsmaktsordning. Utan att ta ställning till genusvetenskapen, som även möjligen kan ses som politiserad i vissa sammanhang, så är de argument som förs fram kring

könsmaktsordning och patriarkala strukturer något som *går* att applicera på frågan om våld i nära relationer, även om det inte nödvändigtvis innebär att strukturella förklaringar är de enda möjliga. Det finns idag en bred enighet kring att frågan kräver mer eller mindre samtliga teorier och perspektiv för att kunna adresseras.

De som drabbas av våld i nära relationer

Ett till synes enkelt sätt att mäta våldsutsatthet är analys av kriminalstatistik över anmälda våldsbrott. Kriminalstatistiken ger dock inte en fullständig bild av våldets utbredning i och med att mörkertalet antas vara stort. I syfte att ge en mer korrekt bild av våldsutsattheten kompletteras därför kriminalstatistiken ofta med brottsofferundersökningar av ett urval av befolkningen. Genom det ges en tydligare bild av både brottsutsatthet och mörkertal för olika typer av brott samtidigt som jämförelsetal blir möjliga för att följa förändringar kring exempelvis grad av utbredning. I Sverige genomförs årligen studier av såväl Brottsförebyggande rådet (BRÅ), Folkhälsomyndigheten som Statistiska centralbyrån (SCB). Det är dock relevant att ha i åtanke att i den här frågan påverkar en studies metod utfallet väldigt mycket.

De argument som förs fram kring könsmaktsordning och patriarkala strukturer går att applicera på frågan om våld i nära relationer.

Som nämnts inledningsvis finns det många missuppfattningar och meningsskiljaktigheter i debatten om våld i nära relationer. En av de vanligaste diskussionerna handlar om huruvida kvinnor är mest utsatta eller om kvinnor utsätter män för våld i samma utsträckning som män utsätter kvinnor. Det är därför av betydelse att beröra statistiken, också mot bakgrund av hur våld i nära relationer beskrivs stå i samband med patriarkala strukturer. I BRÅ:s nationella trygghetsundersökning från 2008 framkommer att kring den generella utsattheten för våld föreligger det en grundläggande skillnad mellan kvinnor och män. Samtidigt som män oftast drabbas av våld från

en okänd person är det mycket vanligare att kvinnor drabbas av upprepat våld från en och samma förövare som de dessutom känner. Det är en indikation på att våld mot kvinnor sker mer systematiskt, vilket för vissa kvinnor leder till en helt ohållbar livssituation. I BRÅ:s nationella trygghetsundersökning från 2016 framkommer vid undersökning av gärningspersoner bakom misshandel att när en kvinna utsattes för våld så var det en närstående eller bekant som var gärningsperson vid 72 procent av tillfällena. När den utsatta var en man var det exakt samma andel av gärningspersonerna (72 procent) som istället var totalt okänd för den utsatte mannen. Samma statistik visar när den bryts ner att endast tre procent av männen stod i nära relation till gärningspersonen, till skillnad mot 40 procent av kvinnorna. Det ska understrykas att det finns stora mörkertal, men statistiken kan tjäna som en indikator.

I koppling till det nyss nämnda måste samtidigt nämnas att BRÅ 2012 konstaterade att utsattheten för våld i nära relationer föreföll jämnt fördelad mellan kvinnor och män, det oavsett om det handlade om fysiskt eller psykiskt våld. Det ska dock inte tolkas som att våld i nära relationer drabbar män och kvinnor på samma sätt. BRÅ kunde snarare se att kvinnor utsattes för grövre våld med behov sjukvård som konsekvens samt att det drabbade 29,1 procent av kvinnorna men bara 2,4 procent av männen. Då är det en större andel kvinnor som uppger att de varit utsatta, med drygt 25 procent av kvinnorna i jämförelse med 17 procent av männen.

Statistiken visar alltså inte att kvinnor och män är lika utsatta för våld i nära relationer även om det vid en första anblick kan framstå som det. Det som framkommer i de

studier som refererats till ovan är att kvinnor oftare än män utsätts för fysiskt våld av någon de står nära. Samtidigt är det inte helt oproblematiskt att sätta likhetstecken mellan våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor. Ett antal olika studier genomförda i Norden visar att ungefär lika många kvinnor och män uppger att de utsätts för någon form av våld i nära relationer. När flera våldsformer vägs in förefaller det vara lika fördelat mellan de binära könen, men när våldet studeras mer ingående framkommer att kvinnor utsätts för grövre våld än män och att kvinnor har större risk än män för att uppleva våld i nära relationer under sin livstid. Det måste dock upprepas att forskning om relationsvåld kunnat konstatera att skattningarna är beroende av i vilket sammanhang som frågorna ställs. Beroende på om frågorna handlar om konfliktlösningar, om våld eller om brott så blir resultaten olika.

Den våldsutsatta

Flest missuppfattningar i debatten och diskussioner om våld i nära relationer finns antagligen kring våldsutsatta kvinnor. Det finns missuppfattningar om att utsattheten beror på att de är utlandsfödda och utifrån det tillskrivs ett etnokulturellt grundat våld. Andra varianter är att det är en vagt beskriven speciell typ av kvinna som utsätts för våld eller att en kvinna inte kan vara utsatt för våld eftersom hon stannar kvar i relationen. Sådana missuppfattningar går att belägga som just missuppfattningar oavsett om en använder statistiskt material som stöd, eller om en använder det teoretiska ramverket.

I BRÅ:s studier som det refererats till ovan framkommer faktorer i bakgrunden hos de personer som utsätts för

våld i nära relationer och som tycks påverka risken att bli våldsutsatt. Det handlar främst om ålder, familjerelation, boendeform och ekonomi. Personer i åldrarna 16 till 34 år, ensamstående föräldrar, personer utan akademisk utbildning och personer boende i lägenhet tycks vara de huvudsakliga riskfaktorerna efter att vara kvinna. Det visar sig också att utsatta kvinnor ofta har sämre ekonomiska förutsättningar än kvinnor som inte blivit utsatta. Däremot framträder inga egentliga skillnader utifrån var någon är född.

Om det teoretiska ramverket används för att förklara varför en våldsutsatt kvinna stannar kvar i relationen, våldet till trots, ligger det närmast till hands att lyfta fram *normaliseringsprocess*. Det är våldsforskningens främsta teori och den som har störst stöd idag. Eva Lundgren, professor i sociologi och teolog, har ett strukturellt perspektiv när hon formulerar sin teori om en normaliseringsprocess. Lundgren menar ur ett strikt sociologiskt perspektiv att maktrelationer mellan kvinnor och män är underordnade övergripande maktstrukturer i samhället. I det sammanhanget uppstår det Lundgren kallar för normalisering, alltså att den till mannen underordnade kvinnan successivt vänjer sig vid våldet för att till slut se det som något normalt. Det sker genom en process där våldet efterhand blir ett normalt inslag i vardagen. Det innebär således att kvinnan stannar kvar i relationen, våldet till trots, eftersom hon letts till att se våldet som något som är normalt.

Ett annat perspektiv har Margareta Hydén, filosofie doktor och leg. psykoterapeut, som representerar en socialpsykologisk förklaringsmodell. Hydén är uttalat kritisk mot Lundgrens strukturella perspektiv och argumenterar

för att makten inte kan överföras till en struktur. Snarare menar Hydén att maktrelationerna växer fram i interaktionen mellan kvinna och man. Omvänt menar Lundgren att fokus på interaktion leder till att mäns maktutövning inte synliggörs. Om Hydéns mer socialpsykologiska perspektiv används för att förklara varför den våldsutsatta kvinnan stannar trots våldet så menar Hydén att normaliseringsprocessen inte kan användas då ingen kvinna, enligt henne, ser något normalt i att bli misshandlad. Snarare har parets interaktion skapat maktordningen i relationen och mannens våld ska då ses som något illegitimt som inte hör till själva relationen. Utifrån det kan makten också skifta, då den utsatta har makt över våldsverkaren som riskerar att bli lämnad. Det innebär att även den utsatta har en makt i själva relationen, samtidigt som den binds till relationen av det som ligger bortom våldet. Det ska avslutningsvis betonas att det socialpsykologiska perspektivet av många idag anses både omodernt och direkt felaktigt.

För att återknyta till frågan om män utsätts för relationsvåld lika ofta som kvinnor så är det av relevans att beröra skillnaderna i våldsformerna. Det fysiska våld som kvinnor utsätts för är som redan nämnt avsevärt grövre och mer återkommande än det män utsätts för av kvinnor. I studier framkommer att det är vanligare att män uppger att de utsätts för psykiskt våld snarare än fysiskt. Det handlar då om verbala kränkningar, social eller ekonomisk isolering eller hot om fysiskt våld, skilsmässa eller separation. Mycket av det våld män utsätts för förekommer i samband med att relationerna avslutas. Då handlar det exempelvis om hot om att neka mannen umgänge med gemensamma barn eller om att skada mannens relation

till barnen genom att baktala honom. Med bakgrund av hur de olika våldsformerna definierats så innebär det att det faktiskt är våld som män utsätts för när kvinnor agerar så som nyss beskrivet.

Mycket av forskningen har fokus på våld i nära heteronormativa relationer. Kontroll och maktutövning med hjälp av våld förekommer även i samkönade relationer. Det som skiljer den utsatta i sådan relation är att det våld den utsatta får ta emot trivialiseras. En vanlig orsak är att kvinnor inte uppfattas som möjliga förövare, en annan är föreställningen om att en man ska kunna försvara sig. Ett konkret exempel på vad det kan innebära för den utsatta är myndigheters syn på vem som är förövare i samkönade relationer. Ett vanligt antagande är att den fysiskt större partnern är den som utsätter den fysiskt mindre för våld, något som innebär att våldsverkaren kan bli den som erbjuds skydd om den är fysiskt mindre än den utsatta. Möjligen kan felaktiga föreställningar vara en orsak till att mörkertalet kring våldsutsatta personer i samkönade relationer är stort. Det är den grupp i samhället som mest sällan söker hjälp utifrån utsatthet för relationsvåld.

Våldsverkaren

Mycket av forskningen har kommit att handla om fysiskt våld som riktas från män mot kvinnor i relationerna. Det innebär att våldsverkaren oftast och enklast beskrivs i relation till den våldsformen. Det finns fortfarande stora luckor i forskningen kring kvinnors våldsanvändande, kring flera av våldsformerna och kring våld inom samkönade relationer. Det är dock ändå relevant att förhålla sig till vad som ofta beskrivs som den stereotypiska våldsanvån-

daren – mannen i en heteronormativ relation. Det utifrån att det fysiska våld som kvinnor utsätts för av män kunnat konstateras vara grövre än vad män utsätts för av kvinnor.

Kriminalstatistik från 2016 visar att 89 procent av de som dömts för misshandel är män. Utifrån hur liknande data redovisats över tid anses det vedertaget att göra ett grundantagande om att våldsutövande är starkt kopplat till kön och maskulinitet. Genom våldsutövandet kan män förstärka traditionellt tillskrivna manliga attribut som aggressivitet, styrka och kontroll. I koppling till ett strukturellt perspektiv och könsmaktsordning innebär det att utövande av våld i en nära relation kan vara ett sätt för en manlig våldsvärkare att upprätthålla sin bestämmanderätt över kvinnor och sin maktposition som man. Det går att koppla till Margareta Lundgren som menar att människors våldsutövning inte sker okontrollerat; de slår inte av ren

ilska och frustration. Snarare menar Lundgren att våldet är en kontrollerad handling som syftar till att uppnå makt och kontroll över kvinnan.

På samma sätt som Hydén och det socialpsykologiska perspektivet skiljer sig kring förklaringar av varför kvinnor stannar i relationer med våld, kan här nämnas att ur ett sådant perspektiv förstås mäns relationsvåld som ett resultat av mäns maktlöshet, frustration och vanmakt. Det perspektivet kritiserar ofta då det innebär att den våldsutsatta tillskrivs ett eget ansvar för det våld den får ta emot samtidigt som våldsverkaren till viss del friskrivs från ansvaret.

Om en bortser från olika perspektiv på orsakerna till våldsverkarens agerande och istället utgår från den vanliga missuppfattningen om att utlandsfödda eller lågutbildade män är mer benägna att använda våld i nära relation så återfinns inte svaren i de offentliga registren. Det är som sagt endast en liten del av våldet i nära relationer som anmäls. Den kriminalstatistik som refererades till ovan speglar därför inte den faktiska förekomsten. Snarare krävs det bredare enkätstudier för att kunna beskriva vem våldsverkaren är. I enkätundersökningen Våld och hälsa (2014) framkommer att mäns våld mot kvinnor är vanligt förekommande och väldigt utbrett. Det går dock inte att se att andra faktorer än biologiskt manligt kön ökar risken för användandet av relationsvåld. Enkätundersökningen Slagen dam (2001) visar att varken födelseland, alkoholkonsumtion eller utbildningsgrad är faktorer som styr om en man använder våld i nära relationer eller inte. Det är värt att notera skillnaden mellan risken att bli utsatt för våld och benägenheten att använda våld. De faktorer som ökar risken att bli utsatt för våld och som nämnts tidigare

är alltså inte de samma som de faktorer som ökar våldsbänagenheten.

Den som vill förklara faktorer bakom våldsverkaren tvingas endera använda sig av vad som i det teoretiska ramverket beskrivs som biologiska eller psykologiska faktorer på individnivå, alternativt använda sociologisk teoribildning, vilken idag huvudsakligen handlar om den strukturella modellen. Utifrån det är således våldsverkaren någon som agerar utifrån eget mående eller funktion, alternativt någon som inom ramen för maktstrukturer försöker upprätthålla en egen makt och kontroll.

Konsekvenser av våld i nära relationer

De som utsatts för exempelvis fysiskt, psykiskt och sexuellt våld riskerar att utveckla både psykiska tillstånd och smärttillstånd. Tillstånden riskerar dessutom att bli kroniska. De långsiktiga psykiska konsekvenserna är ofta omfattande och det handlar då om mer allvarliga psykiska tillstånd som ångest, depressioner, sömnsvårigheter, PTSD-syndrom och panikångest. Därtill finns de direkta konsekvenserna av relationsvåldet som oftast handlar om fysiska skador som kräver akut behandling och eftervård. Våldet leder också till en ökad risk för suicidförsök och utifrån det att den utsatta i vissa fall avlider. Varje år avlider också utsatta till följd av den mest extrema formen av våld i nära relationer då - med ytterst få undantag över tid avseende biologiskt kön - kvinnor mördas av sina partners. De senaste åren har det handlat om omkring 13 kvinnor per år som mördats av sin nuvarande eller tidigare partner.

Kunskapen om hur våld i nära relationer påverkar hälsan hos den utsatta partnern i en samkönad relation eller

hur män påverkas av våld från kvinnor är idag ofullständig. Det antas dock att våldet får samma konsekvenser oavsett kön, sexuell läggning eller typ av relation. I generella beskrivningar innebär det att den utsatta ofta utvecklar en social fobi med en upplevd isolering och minskat socialt nätverk som konsekvens. Därutöver leder våldet ofta till en rädsla för att vistas utanför det egna hemmet.

Konsekvensen för den som lyckas söka stöd och hjälp är ofta att vardagen förändras drastiskt och att livskvaliteten kraftigt försämras. Det beror på att den utsatta ofta måste flytta långt från sitt tidigare hem för att känna sig trygg samtidigt som de psykiska konsekvenserna av våldet innebär svårigheter att utföra det egna arbetet. Behandling och rehabilitering av de fysiska och psykiska konsekvenserna av våldet innebär också mer smärta då trauman aktualiseras i minnet.

Finns det barn i hemmet innebär det även att barnen får konsekvenser av våldet den ena föräldern utsätter den andra för. Forskning har funnit att det trauma det innebär för barnet av att se sin förälder utsättas för våld är lika stort som det trauma den våldsutsatta upplever. Det gör att det kring barn talas om att uppleva våld. Att uppleva våld är ett begrepp som innebär att barn som hör, ser eller bara är i samma bostad som där det förekommer våld också anses ha upplevt våld. Allvaret i barns

---

**Det antas dock att
våldet får samma
konsekvenser
oavsett kön, sexuell
läggning eller typ
av relation.**

upplevelser av våld kan förstås utifrån hur socialtjänstlagen bland annat slår fast att barn som upplever våld mot närstående också ska betraktas som brottsoffer. Statliga utredningen om barnfridsbrott (2019) konstaterade att cirka 210 000 barn i Sverige lever i hem där det förekommer våld. Samma utredning föreslog att det införs en ny straffbestämmelse om barnfridsbrott i brottsbalkens fjärde kapitel. Den nya bestämmelsen ska då innebära ett särskilt straffansvar för den som begår en brottslig gärning mot en närstående person om gärningen också bevitnas av ett barn. Det under förutsättning att gärningen är ägnad att skada tryggheten eller tilliten hos barnet i förhållande till någon av dessa personer.

Våld i nära relationer och pandemin

Det nya coronavirusets spridning i kombination med både folkhälsomyndighetens rekommendation om arbete hemifrån och karantän i samband med symptom som kan överensstämma med smittan innebär att fler våldsutsatta spenderar mer tid i bostaden tillsammans med våldsverkaren. Det innebär i sin tur en ökad risk för att frekvensen av relationsvåldet ska öka samtidigt som skyddsfaktorerna minskar då exempelvis frizonen på en arbetsplats inte blir lika tillgänglig. Isoleringen i bostaden kan medföra en längre tid utan avbrott tillsammans med våldsverkaren samtidigt som tillgången till stödinsatser begränsas.

I samband med att det nya coronaviruset spridits runt om i Europa har UN Women, FN:s enhet för jämställdhetsarbete, rapporterat om att våldet i hemmen ökat. Det sätts i samband med uppmaningar om att arbeta hemifrån. Säker statistik finns ännu inte från Sverige, men

riksorganisationen Unizon som är paraplyorganisation för ett stort antal kvinnojourer i Sverige rapporterar att det i vissa delar av landet skett en ökning av kontakterna med kvinnojourer efter utbrottet av covid-19. Studier från Kina visar att antalet anmälningar om våld i nära relationer nästan fyrfaldigats i jämförelse mellan februari 2019 och februari 2020. Det ska dock nämnas att i de delar av Kina där ökningen varit som störst så har invånarna varit totalt isolerade i sina hem. De svenska rekommendationerna är social distansering, vilket innebär möjlighet att i någon utsträckning lämna bostaden och således också kan vara en faktor som innebär att ökningen i Sverige inte nödvändigtvis varit lika stor som den i Kina. Sammantaget innebär det ändå att den rådande pandemin utgör en

riskfaktor för att våld i nära relationer kan öka. Hur stor en sådan ökning blir är det däremot svårt att göra säkra prognoser för.

Sammanfattning

Våld i nära relationer är som framkommit inte en exakt vetenskap, men det kännetecknas av att den utsatta har en nära relation och ofta starka känslomässiga kopplingar till våldsverkaren. Det krävs en teoretisering av både individuella faktorer hos våldsverkaren och strukturer i samhället för att kunna närma sig en förklaring av fenomenet. På samma sätt är våld i nära relationer inte heller något som är fullt mätbart då det finns svårigheter i koppling till att statistiken inte alltid är tydlig, samtidigt som den också är känslig för hur data samlas in och undersöks. En annan svårighet är den stora mängden våldsformer där gemene man inte alltid uppfattar att deras handlingar eller vad de utsätts för faktiskt är våld. Det är således av betydelse att förstå att begreppet våld, när det sker inom ramen för nära relationer, omfattar väldigt mycket mer än bara fysiskt våld. På samma sätt är det alltså också av betydelse att förstå att statistik kring våld i nära relationer kräver en försiktig analys och samtidigt stora krav på undersökningsmetoder.

Det finns några tydliga slutsatser som är av betydelse att lyfta fram. Först handlar det om att det inte finns några egenskaper i personlighet som ökar risken att bli utsatt för våld i nära relationer; inte heller ursprung påverkar den risken. Däremot påverkar ålder och socioekonomiska faktorer. Omvänt finns det däremot inga sociala eller kulturella faktorer som ökar benägenheten att använda

våld. Möjligen kan biologiska och psykologiska faktorer på individnivå däremot öka en sådan benägenhet. Det är också viktigt att komma ihåg att när samtliga våldsformer studeras så förefaller det inte finnas några egentliga skillnader i omfattningen avseende hur män och kvinnor upplever sig vara utsatta för relationsvåld. Däremot, och något som är av betydelse att lyfta fram och betona, är att kvinnor drabbas av grövre och mer upprepat fysiskt våld än män och att det i de allra flesta fallen då handlar om mäns våld mot kvinnor. På samma sätt löper kvinnor större risk att någon gång i livet utsättas för relationsvåld. Särskilt tydligt blir kvinnors utsatthet utifrån hur statistik kring vem de utsätts för våld av. Kvinnor löper störst risk att utsättas för våld av en närstående. För män är det en främling som är det största hotet.

Lästips

Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) vid Uppsala universitet arbetar på regeringens uppdrag med att höja kunskapen på nationell nivå om mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer. På deras hemsida finns lättillgänglig information och en mer akademisk kunskapsbank för den som vill fördjupa sig i frågan:

<http://nck.uu.se>

Statistiskt material och digital information finns bland annat tillgängligt här:

Brottsförebyggande rådet

<https://www.bra.se/statistik/statistik-utifran-brottstyper/vald-i-nara-relationer.html>

För den som därutöver vill få en mer heltäckande bild rekommenderas följande böcker, rapporter och artiklar,

vilka också är en del av materialet som legat till grund för den här artikeln:

”Att fråga om våldsutsatthet som en del av anamnesen”. Uppsala: Uppsala universitet, Nationellt centrum för kvinnofrid, 2010 [1. uppl.].

”Våld och hälsa: en befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa” Uppsala: Uppsala universitet, Nationellt centrum för kvinnofrid, Uppsala universitet, 2014.

Holmberg, Carin, Ulrica Stjernqvist och Eva Sörensen. *Våldsamt lika och olika: om våld i samkönade parrelationer*. Stockholm: Stockholms universitet, Centrum för genusstudier, 2005.

Lundgren, Eva, Gun Heimer, Anne-Marie Kalliokoski och Jenny Westerstrand. *Slagen dam: mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige: en omfångsundersökning*. Umeå: Åströms tryckeri AB, 2001.

Van Lawick, Justine. *Våld i nära relationer*. Lund: Studentlitteratur, 2013 [1. uppl.].

STÖD OCH HJÄLP

DET SVÅRASTE ÄR OFTA att ta steget att våga berätta. Många vittnar om rädsla för att inte blir trodd eller om oro för vad som ska hända om det berättas. Lika vanligt är att känna skam. Medan du samlar modet att berätta är det vanligaste rådet att du ska anteckna vad du upplever. När du är redo att berätta så tala med en vän eller ta kontakt med en jour eller socialtjänsten. Du kan alltid välja att vara anonym till en början. Har du utsatts för brott bör du kontakta polisen. Orkar du inte göra det själv kan din vän vara ett stöd eller så kan du få stöd i poliskontakten via vuxenhandläggare på socialtjänsten.

Om du är utsatt för våld i nära relationer

Socialtjänsten i din kommun. Gå in på kommunens hemsida och klicka dig fram till socialtjänsten. Ringer du kommunens växel kan de koppla dig till vuxenhandläggare som är vana vid att hjälpa våldsutsatta personer.

Polisen. Du kan ringa på 114 14 och bli kopplad till polispersonal som arbetar med våld i nära relationer. Är det akut fara för ditt liv eller hälsa ska du ringa 112. <https://polisen.se/utsatt-for-brott/olika-typer-av-brott/brott-i-nara-relation/>
Kvinnofridslinjen. Som våldsutsatt kvinna kan du ringa 020-50 50 50. Kvinnofridslinjen har tillgång till tolkar på alla språk. <https://kvinnofridslinjen.se/>

Akillesjouren. Som våldsutsatt man kan du ringa 08-29 63 99. <http://akillesjouren.se/>

RFSL:s stödmottagning. Som våldsutsatt HBTQIA+-person

kan du ringa 020-34 13 16. <https://www.rfsl.se/verksamhet/stod/rfsl-stodmottagning/>

Bris, Barnens rätt i samhället. Som barn som upplever eller utsätts för våld kan du ringa 116 111. <https://www.bris.se/>

Brottsofferjouren. Alla som utsätts för brott i nära relationer kan ringa 0200-21 21 19. <https://www.brottsofferjouren.se/>

Om du utsätter någon för våld i nära relationer

Insikten om att du behöver förändra ditt beteende är bra. Det är det första steget till en bättre vardag för både dig och din närstående. Att förändra sina vanor är oftast något svårt och som kräver stöd. Du kan anonymt söka hjälp för att sluta skada den du älskar genom följande kontakt:

Välj att sluta. Du som utsätter närstående för våld kan ringa 020-555 666. <https://www.valjattsluta.se/>

Om du vill ge stöd till en närstående som utsätts för våld i nära relationer

Informera om vart din närstående kan vända sig för att få stöd. Se ovan. Gå varsamt fram. Berätta att du ser något som väcker frågor hos dig och visa din utsträckta hand. Tänk på att om du går fram för hårt så finns risken att du snarare stänger en dörr än att du öppnar den. Det är en lång process för den som är utsatt för våld att komma till punkten där den förmår att berätta om vad den upplever. Det beror ofta på att hela livet påverkas när den våldsut-satta väl berättar: ekonomi, barn, boende och så vidare. Det viktigaste är framförallt att ha tålamod, att vara tillgänglig och att inte vara dömande.